

Handläggare: Linda Bergfeldt
e-post: linda.bergfeldt@afasi.se
telefon: 08-545 663 61

Yttrande promemorian **Ökad kompetens om neuropsykiatriska svårigheter och sex och samlevnad i lärarutbildningarna (U2020/00176/UH)**

Afasiförbundet i Sverige

Afasiförbundet organiserar cirka 3200 barn, unga och vuxna med afasi eller språkstörning och deras anhöriga. Språkstörning är en medfödd funktionsnedsättning som påverkar talet, språkförståelsen eller användningen av språket. Afasi uppstår efter en förvärvad hjärnskada som exempelvis en stroke. En person med afasi har varierande svårigheter med att tala, förstå tal, läsa och eller skriva och räkna. **Talknuten** är vår verksamhet för barn, ungdomar och vuxna med språkstörning och deras anhöriga.

Sammanfattning

- **Afasiförbundet/Talknuten anser att det är viktigt att språkstörning specifikt nämns bland NPF-diagnoser i det slutgiltiga arbetet.**
Språkstörning räknas till NPF men nämns inte specifikt i promemorian trots att 7-8 procent av alla elever i skolan beräknas ha en språkstörning. Det är således den största gruppen inom NPF. Samförekomsten mellan språkstörning och andra neuropsykiatriska diagnoser, NPF, är mycket hög. SPSM nationella kartläggning "Vi behöver öka kunskapen om språkstörning" (2018) visar att elever med språkstörning generellt har en låg måluppfyllelse ställt i förhållande till kunskapskraven. Allt detta talar för att lärare behöver bättre kunskap om språkstörning.

- **Det är viktigt att elevhälsan och elevhälsoteam skrivs in i slutarbetet.** Nu står det vagt om att "identifiera specialpedagogiska behov i samverkan med andra".
- **Promemorian tar endast sin utgångspunkt i kunskapskrav och missar sociala aspekter. Det behöver förtydligas att skolan måste fungera utifrån ett helhetsperspektiv för eleven.** Det är väsentligt att ta hänsyn till elevers mående och utveckling i skolan som helhet. Lärare bör även få med sig detta perspektiv i sin utbildning.

Om språkstörning/DLD

Internationell forskning visar att 7-8 procent av alla elever i skolan har en språkstörning/DLD (Developmental Language Disorder). Det rör sig därmed om den största gruppen inom NPF. Samförekomsten mellan språkstörning och andra neuropsykiatriska diagnoser, NPF, är mycket hög.

Internationella studier visar vidare att språkstörning/DLD är jämnt fördelad mellan könen. Trots det ligger fokus fortfarande på pojkar med språkstörning/DLD.

Svårigheter att uttrycka sig, förstå och använda språk ger stora konsekvenser. Elever med språkstörning har generellt en låg måluppfyllelse visar SPSM nationella kartläggning "Vi behöver öka kunskapen om språkstörning" (2018). Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, har fått ett ökande antal rådgivningsärenden kring språkstörning från landets skolor. SPSM har därför särskilt tagit fram "studiepaketet Språkstörning" (2019) som riktar sig till lärare, pedagoger och skolpersonal, vilket i sig talar för att lärare behöver mer kunskap om språkstörning inom den ordinarie lärarutbildningen.

Länk till broschyr om språkstörning/DLD skriven av PhD samt legitimerade logopeden Anna Eva Hallin (2019).

https://www.afasi.se/wp-content/uploads/2019/12/leva_med_dld_spra%CC%8Aksto%CC%88ring_2019_webb.pdf

Aspekter som vi saknar i promemorian

Helhetsperspektiv

Promemorian tar endast sin utgångspunkt i kunskapskrav och inte hur eleverna kan stöttas i det sociala samspelet. Det behöver förtydligas i slutarbetet att skolan måste fungera utifrån ett helhetsperspektiv för eleven. Det är viktigt att i linje med

Barnkonventionen ta hänsyn till elevers mående och utveckling i skolan som helhet. Prestationerna blir sämre hos en elev som redan på lektionen oroar sig för rasten, har svårt att ta del i grupparbeten, att prata inför andra, och som utsätts för mobbing eller utfrysning. Se exempelvis SPSM barnpanelrapport (2019). Det kan också födas ett utanförskap när de svårigheter eller den funktionsnedsättning en elev har inte är utredda eller uppmärksammade av skolan och lärare. Lärare bör få med sig även detta perspektiv i sin utbildning.

Högskolornas utformning av utbildningar

Förslaget är vagt skrivit på flera punkter. Det blir extra viktigt att slutprodukten är tydlig i förhållande till att varje högskola ska utforma kursinnehållet. Det måste med tydlighet framkomma i slutarbetet att kunskapen till lärarstudenterna förmedlas utifrån aktuell forskning kring NPF. Det är inte minst viktigt då det under senare år kommit mycket ny internationell och nationell forskning om både språkstörning, autism och flickor med NPF för att nämna några exempel. Flickor är också något som promemorian särskilt lyfter, vilket är mycket angeläget då flickor får senare diagnoser, eller inte alls får diagnos, trots stora svårigheter. Detta eftersom NPF ofta tar sig olika uttryck hos flickor och pojkar. Vi vill dock betona att det även finns pojkar med språkstörning som får diagnos sent då kunskapen om funktionsnedsättningen fortfarande är låg.

Förslagen

6. Ett examenmål utvidgas i syfte att säkerhetsställa kompetens om neuropsykiatriska svårigheter

Afasiförbundet/Talknuten skulle vilja att se att elevhälsan och elevhälsoteam tydligt skrevs in i detta förslag. Att "identifiera och i samverkan med andra hantera specialpedagogiska behov" är för vagt.

Referensen till "specialpedagogiska behov" är även den oprecis. Elevers med språkstörning/NPF behov av stöd kan delvis lösas inom ramarna för anpassningar men kräver ofta även specialpedagogiskt stöd/specialiserat stöd från specialpedagoger, logoped, arbetsterapeuter och kuratorer. Det är viktigt att lärare får kunskap i lärarutbildningen om att små till synes enkla lösningar kan betyda mycket för tillgängligheten och möjligheten att som elev hänga med i undervisningen. Specialpedagogiska kunskap integreras på så sätt i undervisning och lärmiljö. Det visar inte minst arbetet vid "goda exempel-skolor" som Källbrinkskolan i Huddinge där skolans personal arbetar i ett elevhälsoteam med eleverna och där lärarna får stöd av specialpedagog.

Det är tyvärr vanligt att lösningar som att erbjuda bildstöd som kompletterande information plockas bort/inte används för elever i högstadie- eller gymnasieålder vilket är ett misstag. Möjligheterna att ta del av information på flera olika sätt genom exempelvis korta filmer, fotografier, bildstöd, experiment, korta skriftliga instruktioner, tankekartor, checklistor och diagram är ofta är viktigt för elever med språkstörning eller annan NPF-diagnos. Det är något som måste nå ut i samtliga lärarutbildningar.

Det är riktigt att det krävs god kunskap om språkstörning/NPF för att kunna identifiera både elever som har svårigheter utan att (ännu) ha fått en diagnos, och förstå vilken typ av stöd som krävs för att eleven ska uppnå kunskapskrav. Extra viktigt blir detta i ett genderperspektiv eftersom flickor med språkstörning, ADHD/ADD och autism ofta får diagnoser sent; i högstadieålder eller ännu senare.

Gillbergscentrum vid Göteborgs universitet, lyfter den höga samförekomsten och överlappningen mellan olika funktionsnedsättningar och svårigheter. Att lärare har kunskap att identifiera att en elev med diagnosen ADHD mycket väl också kan ha en o-diagnosticerad språkstörning, är därför viktig. Det gäller både flickor och pojkar med språkstörning där vi vet att det finns elever som får sen diagnos och otillräckligt stöd för de språkliga, kontextuella och sociala svårigheter som en språkstörning ofta medför.

7. Ett nytt examensmål införs i syfte att säkerhetsställa kompetens om sex och samlevnad

Även i examensmål när det gäller sex och samlevnad är det viktigt att ha ett språkstörningsperspektiv. Det finns studier som visar att exempelvis flickor med NPF-diagnos är mer utsatta för olika typer av brott, däribland sexuellt våld. Det är därför oerhört viktigt att planera och tänka utifrån ett intersektionellt perspektiv också när det gäller undervisning om sex och samlevnad.

8. Ikrafträdande- och övergångsbestämmelser

Afasiförbundet/Talknuten instämmer i de förslag som har lagts.

Stockholm 2020-03-09

Berit Robrandt Ahlberg
Förbundsordförande Afasiförbundet

